

Pediatric a pedagogika – výzkum dítěte

Zabývám se již zhruba čtyři desetiletí pedagogikou, tj. teorií a výzkumem vzdělávání lidí v různých edukačních prostředích, nejenom v prostředí školy. Současná pedagogická věda není uzavřená, monodisciplinární oblast. Naopak – pedagogické teorie a výzkumné explanace by nebyly dostatečně reliabilní bez aplikace poznatků psychologie, sociologie, pediatrie, ekonomie, kulturní antropologie, demografie aj. Právě tyto interdisciplinární vztahy při objasňování toho, jak se lidé od raného dětství až do seniorského věku učí a vzdělávají, mě vždy zajímaly.

V současné době se zabývám problematikou **vzdělávání v raném dětství** (v mezinárodní terminologii **early childhood education**). Přitom mě mile i nemile překvapují některé skutečnosti, které se dotýkají vztahu pedagogiky a pediatrie. Tou milou a pozitivní skutečností je poznatek, že u nás existuje poměrně stará tradice ve spolupráci pediatrie s disciplínami zabývajícími se vývojem a vzděláváním dětí předškolního věku. Dnes je již bohužel zapomenuto, že již v období mezi první a druhou světovou válkou, v tehdejší Československé republice, se intenzivně rozvíjelo multidisciplinární zkoumání dítěte. Dělo se tak ve spolupráci pedagogů a psychologů (V. Příhoda, C. Stejskal aj.), sociologů (A. I. Bláha aj.), antropologů (J. Matiegka aj.), učitelů ze škol a pracovníků školské správy. Avšak pozoruhodné je, že v této spolupráci byli významně zastoupeni i dětské lékaři – zejména MUDr. Karel Herfort (1871–1940). Profesor Karlovy univerzity K. Herfort pracoval v oboru dětské psychiatrie a psychopatologie a velmi se angažoval také ve spolupráci s pedagogickými odborníky a učiteli. Publikoval jak v lékařských, tak v pedagogických časopisech a sbornících a vzdělával v pediatrii učitele tehdejších pomocných škol. Příznačné je třeba i to, že v **Pedagogické encyklopedii** (I. díl, 1938) najdeme rozsáhlé heslo (20 s.) lékaře MUDr. J. Bělehrádka, rovněž profesora Karlovy univerzity, o „biologii dítěte“, jak se tehdy pediatrie prezentovala.

Institucionální základnou této multidisciplinární spolupráce byla jednak tehdejší pracoviště, jako **Ústav pro výzkum dítěte a dorůstající mládeže** v Praze (založený již v roce 1911), **Společnost pro výzkum dítěte a Sjezdy pro výzkum dítěte** (celkem pět těchto vědeckých shromáždění, od roku 1922). Cílem bylo rozvíjet komplexní výzkum českého dítěte v multidisciplinárním pojetí (tento termín se ovšem tehdy ještě nepoužíval), tj. výzkum sociálního prostředí, v němž děti vyrůstají, tělesného a mentálního vývoje, podmínek školního a jiného vzdělávání aj. Například na **3. Sjezdu pro výzkum dítěte** (1926) byly předneseny příspěvky několika pediatriů týkající se zdravotního stavu tehdejší dětské populace.

Interdisciplinární výzkum českých dětí ve 20.–30. letech byl skutečně impozantní a dnes v takové šíři a intenzitě nerealizovaný. Různé aktivity a instituce tehdy vytvářené představil v uceleném přehledu František Pražák (1885–1947) až po válce, ve spise **Výzkum českého dítěte** (1945). Avšak ještě větší význam má jeho kniha **České dítě** (1948). Je to ojedinělá, interdisciplinárně založená monografie představující poznatky o různých charakteristikách dětí v předškolním a mladším školním věku: **Dítě v rodině, tělesná charakteristika dětí, zdraví dítěte, dětská řeč, dítě a kniha, dítě a hudba, život sexuální, dítě ve výdělečné práci, dítě a škola aj.**

Bylo to vskutku obdivuhodné zkoumání dítěte, dokumentované v mnoha tehdejších publikacích knižních a časopiseckých. Základní přístup spočíval v přesvědčení, že dětství je životní fáze člověka, která musí být zkoumána multidisciplinárně a získané poznatky mají být využívány pro blahodárný rozvoj a vzdělávání dětí.

Dnes si můžeme takovéto komplexní zkoumání současné dětské populace pouze přát. Bohužel ani ze strany pedagogiky, ani ze strany pediatrie nevidím snahy o nějaké vzájemné kontakty či dokonce spolupráci. Jde zejména o problematiku vzdělávání v raném věku, tedy ještě před a během začlenění dětí do mateřských škol a podobných zařízení. Například jak jsou děti v raném věku z lékařského hlediska disponovány pro nějaké záměrné učení se a vzdělávání? To samotná pedagogika není schopna řešit. Ve vyspělých zemích zažívá tato problematika mohutný rozvoj, pramenící zejména z poznání, že vzdělávání dětí v raném věku má nejen pro jednotlivce, ale pro celá národní společenství významné pozitivní efekty.

Přál bych si proto, aby i u nás dnes vzniklo podobné zaujetí pro multidisciplinární výzkum dítěte, jaké se realizovalo v meziválečném Československu.

Jan Průcha

prof. PhDr. Jan Průcha, DrSc.

zakladatel a čestný předseda České asociace pedagogického výzkumu

Varnsdorfská 333, 190 00 Praha 9

janprucha@volny.cz